

Bibliakör 2023. február 16. – A teremtés: Mózes első könyve, 1-2. fejezetek

- Hogy vagy kör.
- Imaközösség: kit milyen igeszakasz szólított meg 1Móz 1-2-ből?

Mózes öt könyve: a Tóra (Pentateukhosz)

- **Tóra (járá) útmutatás** [Buber-Rosenzweig Die Fünf Bücher der Weisung]. Az élethez való bölcsesség (pl. életrend, törvények leírása). **Miért kerül a teremtés története egy „útmutatás”-ba?** (Az útmutatás része az élet általános dolgairól való vélekedésben való útmutatás is → pl. teremtés.)
- 1-3 év alatt végigolvasás, szukkóth végén visszatekerés. Bibliakör: első 3 alkalom őstörténet (1-11 fejezet, Teremtés, Bűn, Özönvíz) második három alkalom: Izrael ősatyjainak története (Isten szövetsége, Isten látogatása Ábrahámnál és Sodoma, Ábrahám és Izsák).
- **A Tóra többretegű szerkesztés eredménye.** Julius Wellhausen (1844-1918) klasszikus modellje: **1. Jahvista** (Kre 950 Salamon → nem ellenséges a kánaániakkal; **Miért logikus a baráti hangvétel Salamon korában?**). **2. Elohista** Kre 800 írópróféták (álmokban csodák, Ex 14-ig van jelen). **3. Deuteronomista** (Kre 622- Jósias reform) JHVH törvénye iránti engedelmesség/vagy ellenszegülés (**Miért logikus JHWH megtartó szerepének és a polarizációnak erősödése Jósias korában?**). **4. Papi** (Kre 550 fogság) kultusz, papság, előírások, ünnepélyes nyelv, jegyzékek, nemzetségtáblák. (**Miért lett fontos a papi kultusz, az ünnepélyes nyelv, a precíz jegyzékek és a nemzetségtábla a fogságban ennyire?**) **A többretegű szerkezetet a Teremtéstörténet kettős leírásában is megjelenik.** (1. Hét nap. 2. Paradicsomi „fazekas” teremtéstörténet.)
- **Khiasztikus szerkezet: 1. Az ígéret földjére menetel.** Isten vezeti népét. (**Hogyan is vezeti Isten a népét?** – nappal felhő; éjszaka tűzoszlop) A. Sínai felé (teremtés ennek eleje! + Ábrahámtól indul konkrétan) – külső/belső veszély + vándorlás. **2. Sínai hegy: Törvényadás – közepe 3Móz 16-17 szövetségkötés: engesztelési ünnep** (Jom Kippur, a kegyelem/szövetség eredendőbb, mint a bűn – *André Boulad SJ*. **Miért is eredendőbb a kegyelem mint a bűn?**). **3. Az ígéret földjére menetel B. Móáb felé – külső/belső veszély + vándorlás (Józsua bejutás).** Végén Deuteronomium: útmutatás az ígéret földjén való életre. (Szoktunk-e ilyen alaposan felkészülni valamilyen fontos változásra az életünkben? Pl. házasság, gyermekáldás, hivatás-választás, messzire költözés, stb. **Megszenvedjük-e a döntésünket, hogy később kitarthassunk mellette?** – más kérdés, hogy Isten választott népének mennyire sikerült ez...; érdemes azonban tanulni a történelem példáiból!)
- **Milyen módon a mi életünk szimbóluma is a Tóra?** (Az egyház Isten vándorló népe. II. vatikáni zsinat; a Kánaán Isten Országá).
- **Mózes első könyve 1-4 és a Jelenések könyve 19-21 részének párhuzamai**
Ég és föld teremtése (1Móz 1,1) – a régi pusztulása; új ég és új föld teremtése (Jel 20,11b; 21,1)
Sátán uralmának kezdete (1Móz 3,1-7) – a Sátán a tűz tavába vettetik (Jel 20,10)
A bűn kezdete (1Móz 3,1-7) – a bűn vége (Jel 21,27)
Az átok kihirdetése (1Móz 3,17-19) – az átok vége (Jel 22,3)
Az élet fájához való jog elvesztése (1Móz 3,24b) – a jog visszanyerése (Jel 22,3)
Az ember kiűzése az édenkertből (1Móz 3,24a) – fogadtatása a Paradicsomban (Jel 22, 1-7)
A halál kezdete (1Móz 2,17; 5,5) – a halál vége (Jel 21,4)
Az első Ádám házassága (1Móz 4,1) – az utolsó Ádám házassága (Jel 19,7)
A fájdalom eljön az emberiségre (1Móz 3,16) – a fájdalom vége (Jel 21,4)

A teremtésről

- A teremtéstörténet a Teremtőről vallott világgép szimbolikus megjelenítése, és nem „tudományosan pontos leírás”. Így válnak elfogadhatóvá a kettős történet „belső ellentmondásai” is.
- Emlékezzünk vissza arra, hogy a múlt év végén vett Jelenések könyve is pontosan ilyen szimbolikus volt – és az utolsó két fejezetével a Teremtéstörténet precíz szerkezeti egyezést is mutat – ld. előbb. (Vajon mi lehet annak az oka, hogy a Szentírás eleje és vége ennyire szimbolikus lett?)
- Fontos az emberi lineáris idő Isten szemével való látását megérezni. Az alfa és az ómega azonos. Isten (és a Szentháromság mindhárom személye) egyben lát mindent, és a vég felől szemléli a kezdetet. Azaz: nem azért alakult ki az élet, mert meglettek a feltételei, hanem azért lettek olyanok a feltételek, hogy kialakuljon az élet. Stb.

A bibliakörön szép beszélgetés alakult ki ezzel a gondolatmenettel kapcsolatban. A célszerűséget (elrendeltséget) és a véletlenszerűséget (mások mellett: a szabad emberi akaratot) egységben érdemes látni. Isten idejében nyilván egy az értelme és a lényege mindkettőnek. Hitünk egyik kulcsa az, hogy a megváltottság, a keresztség, a feltámadás és az üdvösség ígérete miatt van olyan helyzet, ahova mi saját magunk haladunk – és ilyenformán, ahova a világ halad. Ugyanakkor a "hogyan halad errefelé a világ?" kérdésre ez nem ad választ. Könnyen lehet, hogy a számunkra a napi életünkben fontos "hogyan?" és a végső állapot szempontjából fontos "hova?" kérdésének a súlya Isten szemében teljesen más. De mindezt majd csak odaát fogjuk megtudni :) Szép gondolatmenet volt ezzel kapcsolatban Baranka Gyuritól (és akik kérdezték őt) a Bell-egyenlőtlenség https://en.wikipedia.org/wiki/Bell%27s_theorem amely szerint lokálisan elenyészően kicsi a valószínűsége annak, hogy rejtett paraméterek legyenek. Globálisan ugyanakkor ez egy jó kérdés marad.

Genezis (1Móz 1-2)

- 1Móz indítás: Bőrsít: kezdetben – teremtés + ígélet.
- 1Móz zárás: Jákób áldást mond Izráel 12 törzsére, temetése az Ígélet földjén.

A világ teremtése (1Móz 1)

¹Móz 1,1 Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet. ²A föld még kietlen és pusztá volt, a mélység fölött sötétség volt, de Isten Lelke lebegett a vizek fölött. – ³Akkor ezt mondta Isten: Legyen világosság! És lett világosság. ⁴Látta Isten, hogy a világosság jó, elválasztotta tehát Isten a világosságot a sötétségtől. ⁵És elnevezte Isten a világosságot nappalnak, a sötétséget pedig éjszakának nevezte el. Így lett este, és lett reggel: első nap.

- Teremtette: nem megformálás, hanem a semmiből való szuverén előhívás. (Szétválasztás: ez a Tóra egyik alapgondolata! → Entrópia-csökkentés, komplexitás növekedés :)
- Kietlen és pusztá: tóhúvábohú. Még nem szétválasztott káosz.
- Isten Lelke lebegett → rúah: lehelet, szél jelentésű szó is. Isten kontroll alatt tartotta a káoszt is.
- A világosság általánosabb érvényű, mint a napsugár. Ezért nem teremtődik itt még nap. (Pl. akkori világgépben: tűz, hold, csillagok: más és más, de ad világosságot.)
- A teremtés csodájáról és gyönyörűségéről lehet ugyan beszélgetni, de a lényegét valahogy meg kell kapni kegyelemként. Erre leginkább a művészek képesek. Magunkat a Zoomban lenémítva hallgassuk meg Haydn Teremtés Oratóriumának a bevezető kb. egy percét Leonard Bernsteinnel a chat-en küldött linktől kb. 11.23 percig. <https://www.youtube.com/watch?v=4OGk679VGQo&t=606s>

➤ Milyen érzés volt megélni a teremtés magasztos kegyelmét és gyönyörűségét? ^{2Kor 4,6}Isten ugyanis, aki ezt mondta: „Sötétségből világosság ragyogjon fel”, ő gyűjtött világosságot szívünkben, hogy felragyogjon előttünk Isten dicsőségének ismerete Krisztus arcán. **Hát ez kb. ugyanaz... Éljük meg ezt is.**

- 2. nap: Égbolt → felette és alatta lévő vizek szétválasztása (ami felette van, az az eső :)
- 3. nap: vizek egy helyre gyűjtése → szárazföld. Növesszen a föld növényeket. (A növény nem élőlény az ókori szemléletmódban. Nincs lelke.) Első három nap: a dolgok megformálása.
- 4. nap: élőlények: Nap és Hold → az égitestek is élőlények, DE: NEM istenek! A környező népeknél Nap és Hold: istenek. Itt: arra valók, hogy Isten ünnepeit jelezzék.

¹⁴Azután ezt mondta Isten: Legyenek világító testek az égbolton, hogy elválasszák a nappalt az éjszakától, és jelezzék az ünnepeket, a napokat és az esztendőket, ¹⁵és legyenek világító testeként az égbolton, hogy világítsanak a földre! És úgy történt.

- 5. nap: élőlények: vízi állatok és madarak.

²²Azután megáldotta őket Isten: Szaporodjatok, sokasodjatok, és töltsétek be a tenger vizét; a madarak is sokasodjanak a földön!

- Ellentétben a növényekkel, amelyeket a föld növeszt, az állatok és az ember saját maga szaporodik.
- 6. nap: élőlények: szárazföldi állatok. Ember teremtése. Második három nap: a megformált dolgok betöltése.

²⁶Akkor ezt mondta Isten: Alkossunk embert a képmásunkra, hozzánk hasonlóvá: uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, a jószágokon, az összes vadállaton és az összes csúszómászón, ami a földön csúszik-mászik. – ²⁹Majd ezt mondta Isten: Nektek adok minden maghozó növényt az egész föld színén, és minden fát, amelynek maghozó gyümölcse van: legyen mindez a ti eledeletek! -- ³¹És látta Isten, hogy minden, amit alkotott, igen jó.

- Alkossunk többes száma: a Szentháromság teremtő részvételére utal. (Nicea-Konstantinápolyi hitvallás: „Hiszek az egy Úrban, Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, aki az Atyától született minden idő előtt (Júd 1,25), Isten az Istentől, világosság a világosságtól, valóságos Isten a valóságos Istentől; született és nem teremtett, az Atyával egylényegű, és általa lett minden.” → Jn 1 ¹Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt, és az Ige Isten volt. ²Ő kezdetben Istennél volt. ³Minden általa lett, és nélküle semmi sem lett, ami létrejött. Kol 1. ¹⁵Ő a láthatatlan Isten képe, az elsőszülött minden teremtmény előtt. ¹⁶Mert benne teremtett minden a mennyen és a földön, a láthatók és a láthatatlanok, akár trónusok, akár uralmak, akár fejedelemségek, akár hatalmasságok: minden általa és reá nézve teremtett. ¹⁷Ő előbb volt mindennél, és minden őbenne áll fenn. Zsid 1 ¹Miután régen sokszor és sokféleképpen szólt Isten az atyákhoz a próféták által, ²ezekben a végső időkben a Fiú által szólt hozzánk, akit mindennek örökösévé tett, aki által a világot teremtette.)
- Nem ember alkotta az Istent (mint a környező népeknél a bálványokat), hanem fordítva.
- Mindez nemcsak jó, mint eddig, hanem igen jó!
- A papi hagyomány szerint csak az eldurvuló emberiségnek engedmény az állatevés:

1Móz 9 ¹Isten megáldotta Nóét és fiait, és ezt mondta nekik: Szaporodjatok, sokasodjatok, és töltsétek be a földet! ²Féljen és rettegjen tőletek minden földi állat és minden égi madár, kezetekbe adom őket minden földi csúszómászóval és a tenger minden halával együtt. ³Minden, ami csak él és mozog, legyen a ti eledeletek! Nektek adom mindezt éppúgy, mint a zöld növényt. ⁴De ne egyétek a húst az életető vérral együtt! ⁵Bizony, számon kérem a benneteket életető vért! Minden állattól számon kérem azt, és az embertől is számon kérem az ember életét: egyik embertől a másikét.

- Uralkodjék: szabadsággal és felelősséggel teremtette meg Isten az embert. Gazdájává tette a földnek. (1Móz 2 „¹⁵Fogta tehát az ÚRisten az embert, és elhelyezte az Éden kertjében, hogy művelje és őrizze azt.” Ókori uralkodó: felelős népe jólétéért, népének „pásztor” – Jer 6,3; 25,34-37; Zak 11,16.)
- **Mennyire tudunk élni ezzel a szabadságunkkal mi magunk? Mennyire érezzük felelős gazdának magunkat?**

A teremtés vége, az első ember az Éden kertjében (1Móz 2)

¹Így készült el az ég és a föld és azok minden serege. ²A hetedik napra elkészült Isten a maga alkotó munkájával, és megpihent a hetedik napon egész alkotó munkája után. ³Azután megáldotta Isten a hetedik napot, és megszentelte azt, mert azon pihent meg Isten egész teremtő és alkotó munkája után. ⁴Ez az ég és a föld teremtésének története.

- Minden serege – ami nem soroltatott fel, az is Isten alkotása.
- Isten maga is megnyugszik, és áldásos nyugalmat ad minden teremtménye számára.
- **Mennyire tapasztaljuk meg Isten áldásos nyugalma az életünkben mi magunk? Mennyire érezzük megszentelt napnak a hetedik napot? (Ami nálunk a vasárnap.)**

⁴Amikor az ÚRisten a földet és az eget megalkotta, ⁵még semmiféle mezei fű nem volt a földön, és semmiféle mezei növény nem hajtott ki, mert az ÚRisten még nem bocsátott esőt a földre. Ember sem volt, aki a földet megművelje. ⁶Akkor forrás fakadt a földből, és mindenütt megöntözte a termőföld felszínét. ⁷Azután megformálta az ÚRisten az embert a föld porából, és az élet leheletét lehelte az orrába. Így lett az ember élőlény. – ¹⁵Fogta tehát az ÚRisten az embert, és elhelyezte az Éden kertjében, hogy művelje és őrizze azt.

- Alternatív (= kiegészítő) teremtéstörténet. Az életet nem vagy-vagyként, logikai játékként kell szemlélni, hanem egymást kiegészítő mozaik-darabok összességéként. Ezek a mozaikdarabok majd odaát, a színről színre látásban állnak csak össze. A két történet ellentmondásai is mutatják, hogy egyiket sem szó szerint kell érteni. (Lásd hét nap, lásd sorrend és tudomány ellentmondásai, stb.)
- Föld és ég: fordított sorrend. A víz a legfontosabb. (Később: négy folyó részletes felsorolása jön.) A sivatagos Izráel fontossági sorrendje, vágya a jó földre, az esőre ez, ami végigkíséri az egész Ószövetséget.
- A történetből világos, hogy az ember por (1Móz 3,19) Arcod verejtékével egyed a kenyeret, míg visszatérsz a földbe, mert abból vétettél! Bizony por vagy, és vissza fogsz tért a porba!), aki kölcsönbe kapja az életét, hogy művelje és őrizze a földet és betöltse a neki rendeltetést. (Ádám jelentése: „vörös” vagy „talaj” → vörös por.) Ugyanakkor ez a por Isten képmása és hozzá hasonlatos. (1Móz 1 „²⁶Akkor ezt mondta Isten: Alkossunk embert a képmásunkra, hozzánk hasonlóvá.”) Képes felfogni Isten létét, képes vágni az Istennel való közösségre, képes érteni valamit abból, amit neki Isten adni akar.
- **Mennyire és miben érezzük át azt az alázatot, amelyet a „por” képe sugall? Mennyire és miben érezzük át azt a méltóságot, amelyet az istenképmás mivolt sugall? Mennyire vagyunk képesek átérezni a kettőt együtt és egyszerre?**

¹⁶Ezt parancsolta az ÚRisten az embernek: A kert minden fájáról szabadon ehetsz, ¹⁷de a jó és a rossz tudásának fájáról nem ehetsz, mert azon a napon, amelyen eszel róla, halállal lakolsz.

- Szabadság (úr-ság) és Istennek való kiszolgáltatottság (szolga-ság) kettőssége. (Nem lehet az ember teljesen autonóm, szuverén.)
- **Mennyire érezzük át ennek a kettősségét együtt és egyszerre?**

¹⁸Azután ezt mondta az ÚRisten: Nem jó az embernek egyedül lenni, alkotok hozzáillő segítőtársat. ¹⁹Formált tehát az ÚRisten a földből mindenféle mezei állatot, mindenféle égi madarat, és odavitte az emberhez, hogy lássa, minek nevezi; mert minden élőlénynek az a neve, aminek az ember elnevezi. ²⁰Így adott az ember nevet minden jószágoknak, az égi madaraknak és minden vadállatnak, de az emberhez illő segítőtársat nem talált.

➤ Az ember úr-volta: névadás az állatoknak.

²¹Mély álmot bocsátott azért az ÚRisten az emberre, és az elaludt. Akkor kivette az egyik oldalbordáját, és húst tett a helyére. ²²Az emberből kivett oldalbordát az ÚRisten asszonnyá formálta, és odavezette az emberhez. ²³Akkor ezt mondta az ember: Ez most már csontomból való csont, testemből való test.

➤ Oldalborda: nem női alárendeltség, hanem együvé tartozás. Csontomból csont: legszorosabb rokonság a héberben. Karjai alól, hogy védelmezze, szíve közeléből, hogy szeresse.

➤ Imaközösség.

➤ Hirdetés: következő bibliakör március 2. A bűn. 1Móz 3,4.

➤ Következő istentisztelet február 19, Ötvened vasárnap (Esto mihi =), 18 MEÖT székház (elérhető lesz a <http://csermelyblog.hu>-n illetve a [youtube.com/@csermelylelkesz](https://www.youtube.com/@csermelylelkesz) oldalon is).

Források:

Biblia magyarázó jegyzetekkel. Kálvin Kiadó, Budapest, 2018. 19-21. old.

Jeromos Bibliakommentár I. Az Ószövetség könyveinek magyarázata. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2002. 52-55. old.

Jézus Biblia. Ez az a nap Alapítvány, Budapest, 2019. 2-12. old.

MACDONALD, WILLIAM: *Ószövetségi kommentár.* Evangéliumi kiadó, Budapest, 2009. 27-32. old.

MACDONALD, WILLIAM: *Újszövetségi kommentár. II. Korintus – Jelenések.* Evangéliumi kiadó, Budapest, 2006. 793. old.

MEYER F.B.: *Daily Homily. Genesis – Ruth.* Marshall, Morgan & Scott Ltd., London – Edinburgh 1898. 1-2. old.

SZABÓ ANDOR: *Mécses a Te igéd. Naponkénti segítség az Ószövetség olvasásához. I. Mózes – Eszter.* Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1988. 9-12. old.

– valamint az Evangélikus Hittudományi Egyetemen készített órai jegyzeteim Varga Gyöngyi ószövetségi óráiról.